

Les nízký aneb potenciální tržby na podkladě historických výkazů těžeb z lesního komplexu Žernov

Ing. Aleš Erber

Abstrakt

V obsahu příspěvku je nastíněná potenciální efektivnost hospodaření na základech jednak vypočítaného celkového průměrného přírůstu z historických výkazů těžeb lesního komplexu Žernov a jednak z aktuálních cen paliva v místě a čase obvyklém podle jednotlivého způsobu prodeje.

Popis území

Území leží v jižním výběžku Holické tabule a do Pardubické kotliny zasahuje severně od obcí Horní a Dolní Ředice a všeobecně do Východočeské tabule. Horninovým podkladem území jsou slínovce a vápnité jílovce křídové. Na místních eluviích a deluviích vznikají těžší, jílovito-hlinité, vápnité, minerálně dosti bohaté půdy. Převažující soubory lesních typů jsou 1O, 2O, 2D a 2B. Dominantním hospodářským souborem je hospodářství živných stanovišť nižších poloh. Celkové průměrné roční srážky jsou 600 – 650 mm, které tvoří ve vegetačním období 350 – 400 mm. Průměrné roční teplota 6°C a ve vegetačním období 14 – 15°C.

Les nízký

O pařezině se v minulém století nechvalně mluvilo kvůli tomu, že je málo produkční a to kvůli klesající produkci výmladkových dřevin, jež byla z dnešních poznatků mylně přisuzována k nadměrnému odčerpávání půdy. Proto se tato myšlenka promítla i do tehdejšího lesního zákona č. 37/1928 Sb., o zatímní ochraně lesů, podle kterého měly státní lesy na svém majetku povinnost uskutečnit převody na les vysoký. Z dnešního pohledu na věc můžeme konstatovat, že jednoduše byla odlišná poptávka společnosti, než je v dnešní době.

Určitý odpor lesnické sféry k pařezinám stále přetrvává i dnes jako určitý mýtus špatného a málo produkčního hospodářství, ačkoliv to není adekvátně podloženo. Nicméně aktuální požadavky společnosti se opět navracejí do původních kolejí s takovou razancí, že cena palivového dříví se za poslední desetiletí několikanásobně zvýšila. Proto otázky vůči tomuto téměř vytracenému tvaru lesa jsou čím dál tím více aktuálnější, a to i s ohledem na

ekonomickou efektivnost hospodaření. Vedle produkce paliva je často slyšet pojmy jako biomasa či štěpka, jež jsou pro tento styl hospodaření téměř ušitý na míru.

Abychom si vytvořili určitou představu, jaká může být potenciál tržba z pařezin, pokusili jsme se zpracovat podklady, na základě kterých by šlo uskutečnit porovnání efektivnosti hospodaření s odlišnými tvary lesa. Potřebné data, vycházející z historických záznamů o produkci lesa nízkého, jsme provázali s cenami za palivo a to v blízkosti zkoumaného lesního komplexu.

Potřebné podklady jsme získali v rámci historického průzkumu PR Žernov, když jsme provedli dílčí analýzu etáží porostů s tvarem lesa nízkého, na jejichž základech byla provedena evidence těžeb v období let 1906 - 1915 a 1935 – 1944, ve kterých se v těchto desetiletí přistoupilo opakovaně k těžbě pařezin.

Produkce lesa nízkého

Výtěž z porostů zařazených jako les nízký uvádí tabulka 1. Je nutné předem konstatovat, že je to výtah porostů, kde porosty vyprodukovaly jen palivové dříví za období 1906 – 1915. Přesné obmýtí však nevíme, ačkoliv pro tehdejší LHP bylo stanoveno 20 let.

Tabulka 1. Těžba v nízkém lese v PR Žernov v období let 1906 - 1915

Oddělení	Rok těžby	Plocha	Palivo		Celkem těžba	Těžba na 1 ha	CPP/rok u = 20 let
			tvrdé	měkké			
1	1909	1,13	28,60	0,65	29,25	25,88	1,29
2	1909	4,11	146,90	20,80	167,70	40,80	2,04
3	1909	1,91	65,00	0,00	65,00	34,03	1,70
15	1908	1,65	34,65	3,25	37,90	22,97	1,15
15	1910	2,05	45,50	1,95	47,45	23,15	1,16
29 a	1910	5,39	191,75	1,95	193,70	35,94	1,80
31 a	1907	2,64	114,40	0,00	114,40	43,33	2,17
31 a	1908	2,98	139,75	0,00	139,75	46,90	2,34
31 b	1908	0,46	10,40	0,00	10,40	22,61	1,13
32 a	1906	8,44	98,15	0,00	98,15	11,63	0,58
32 c	1906	0,18	9,10	0,00	9,10	50,56	2,53
33 a	1906	1,56	50,05	0,00	50,05	32,08	1,60
33 a	1907	4,91	152,75	0,00	152,75	31,11	1,56
34 a	1907	1,71	64,35	73,67	138,02	80,71	4,04
34 b	1907	0,3	1,30	1,30	2,60	8,67	0,43
34 c	1907	0,28	0,65	0,65	1,30	4,64	0,23
Celkem		39,7	1153,30	104,22	1257,52	31,68	1,58

V rámci průzkumu objektu jsme se zaměřili, jak bylo již zmíněno výše, na porosty, kde proběhla opakovaná těžba v deceniích platnosti LHP 1906 – 1915 a 1935 – 1944, tedy přibližně po 30ti letech. Výsledky průzkumu pak zobrazuje tabulka 2.

Tabulka 2. Těžba v nízkém lese v PR Žernov v období let 1935 - 1944

Oddělení	Podod.	Těžená plocha	Skutečné obmýetí	Rok těžby	Hmota hroubí		Celkem těžba	Těžba na 1 ha	CPP rok/ha
					tvrdé	měkké			
76	a	1,13	29	1936	28,75	32,35	61,10	54,07	1,86
	c	2,03	28	1937	131,4	37,05	168,45	82,98	2,96
84	c	1,54	33	1940	67,55	0	67,55	43,86	1,33
92	b	1,1	33	1936	36,05	0	36,05	32,77	0,99
	c	4,75	28	1935	127,8	0	127,80	26,91	0,96
	c	1	29	1936	38,95	0	38,95	38,95	1,34
Celkem		11,55	30		430,5	69,4	499,90	43,28	1,58

* Porost 92 c je rozdělen na dvě „c“ proto, že v LHP 1906 – 1915 byl porost prostorově více rozdělen.

Z těchto již dnes historických dat je patrné, že průměrná zásoba porostů při průměrném obmýetí 30ti let byla 43,28 m³/ha, přičemž celkový průměrný přírůst (CPP) za šest zkoumaných porostů je 1,58 m³/rok. Ten vyšel shodný jak u porostů těžných v období 1906 – 1915 s obmýetím cca 20 let, tak i v rozmezí let 1935 – 1944. Obmýetí bylo v průběhu jednotlivých LHP pro tento typ hospodaření měněno, avšak pravidelná perioda těžeb se pohybovala okolo 28 – 33 let. Pokud bychom pak teoreticky počítali s tím, že normální či modelový nízký les bude dle této šablony těžen s pravidelností v 30tiletých intervalech, pak bude produkce spodní etáže tvořit ke konci obmýetí cca 47,40 m³/ha, což bude činit, ve srovnání s jedním obmýetím DB na obdobných stanovištích HS 25 (nejčastější obmýetí 150 let), při pěti dílčích obmýetích (u = cca 30 let) 237,00 m³/ha.

Potenciální tržby z lesa nízkého

Jestliže bychom brali tuto zásobu a převedli jí na hodnotu finanční, při stávajících cenách paliva v dané lokalitě (II. Q 2012) podle jednotlivých způsobů prodeje, pak dojdeme k výsledkům, které zobrazuje tabulka 3 a 4.

Tabulka 3. Rozmezí cen za jednotlivé druhy těžeb

Způsob prodeje	Cenová relace bez DPH		
Samovýroba	250	až	400 Kč/m ³
Dražba nastojato	300	až	500 Kč/m ³
Prodej štípaného dřeva + odvoz dřeva	1150	až	1300 Kč/m ³
Prodej štípaného dřeva	1050	až	1200 Kč/m ³

Tabulka 4. Předpokládané výše tržeb na 1 ha za cca 30 let a 150 let (47,4 m³, 237 m³)

Způsob prodeje	za 30 let		za 150 let	
	min.	max.	min.	max.
Samovýroba	11850	18960	59250	94800
Dražba nastojato	14220	23700	71100	118500
Prodej štípaného dřeva + odvoz dřeva	54510	61620	272550	308100
Prodej štípaného dřeva	49770	56880	248850	284400

Diskuze

Hospodaření přes les nízký je z hlediska ochrany přírody vysoce ceněný, avšak z hlediska efektivnosti hospodaření má své specifika.

A sice v tom, že pokud bychom se podívali na tento typ hospodaření **v dlouhodobějším horizontu**, tak nám vychází fakt, že cena paliva měla v posledním století spíše více flukтуаční vývoj s gradací v posledních letech. To je zapříčiněno postupnou výměnou základních surovin (uhlí, plyn x dřevo) a vývojem technologií, ze kterých se vyrábí jak tepelná, tak i elektrická energie a zároveň taktéž změnou politické energetické koncepce státu se sekundárním dopaden na chování společenské poptávky po této obnovitelné surovině, která je vcelku dobře přístupná pro veškeré obyvatelstvo.

Pokud bychom pak cenu paliva porovnali s vývojem cen vyšší jakostní třídy za stejné období, tak dojdeme ke skutečnosti, že ocenění pilařských výřezů (užitkového dřeva) bylo vždy výše ohodnoceno a to bez výrazných dlouhodobých výkyvů cen.

Proto, pokud bychom chtěli tento tvar lesa trvale a dlouhodobě udržet v konkurenceschopnosti s ostatními tvary lesa, musela by být požadována určitá motivační podpora finančního charakteru (např. úleva daně z nemovitosti či dotační příspěvky), ale to pouze za předpokladu, že jediným cílem vlastníka lesa je výhradně jen zisk. Přičemž hodnoty lesa tvaru nízkého jsou z pohledu malého vlastníka daleko vyšší, než je jen pouze finanční profit. Jedná se výhradně o hodnoty sociální a environmentální. Tyto aspekty však klesají v závislosti s větší výměrou lesa, s kterou naopak kontinuálně klesá potenciální efektivnost

hospodaření přes tento tvar, jelikož na rozsáhlejší majetku se nachází více potenciálního palivového dřeva, byť je více či méně roztroušený.

Pakliže bude hodnotit pařezinu v **krátkodobém horizontu**, pak musíme začlenit do tohoto porovnání i jiné profity (právě ty sociální a environmentální), jelikož si musíme uvědomit, že určitý nejen peněžní přínos z tohoto typu tvaru lesa mohou mít i všechny následující generace vlastníků lesa, čímž by byla nastolena generační vyváženost profitů z lesa.

Dále si pak musíme uvědomit, že výmladky, jak konstatuje Konšel (1931), mají zpočátku velmi rychlý růst, když za 1 rok dosahují výšky 1 až 2 metry. Proto náklady na obnovu a především na ochranu proti škodám zvěří není ani zapotřebí. S výchovou porostů se u pařezin vůbec nepočítá a to proto, že cílovým sortimentem je hlavně palivo max. vláknina, dále pak biomasa či štěpka.

Náklady vstupují až ve finální fázi výroby paliva v mýtní těžbě. Po ukončení mýcení pařezin nebude dokonce docházet ani k přírůstovým ztrátám výmladků díky jejich rychlé vegetativní obnově a dynamickému růstu.

Výhoda vlastníka lesa, který si zvolí hospodaření přes tvar lesa nízkého, je v tom, že:

- finanční profit bude dlouhodobě a trvale rovnoměrný a vyvážený napříč generacemi vlastníků lesa
- produkce lesa nízkého je na bohatých stanovištích téměř srovnatelná s lesem vysokým,
- pařezina je nákladově nenáročná a tím rentabilně konkurenceschopná,
- převyšuje les vysoký jak z hlediska environmentálního, tak i ze sociálního.

Často se ovšem zapomíná na ten fakt, že vlastník pařeziny může do svého lesa chodit každoročně pro určité množství paliva bez vzniku holiny. Na tento způsob obhospodařování pařezin poukazuje i Konšel (1931), podle kterého je samotná těžba obdobou výběrného způsobu, když se vybírají jen nejsilnější výmladky. Na tutéž plochu se pak těžba vrací vždy za 4 – 6 let. Podle Konšela (1931) se tento způsob obhospodařování pařezin ujal na několika místech ve Francii a Švýcarsku, kde se osvědčil i příznivým výnosem i značnou šetrností proti půdě. Tento přístup by ani nevedl obnově samotných výmladků, jelikož podle Polanského (1956) se nejvíce zmlazují právě ty pod clonou než na holině.

Závěr

Z předkládaných výsledků vyplývá, že tento tvar v rámci stanovištních podmínek produkuje z dlouhodobého hlediska poměrně vysokou kvantitativní výtěž a to jak dřevoprodukční, tak i finanční. Přesto je výhodný spíše pro malé vlastníky lesů, jelikož s narůstající výměrou lesní půdy, celková konkurenceschopnost tohoto tvaru bude klesat a to bez ohledu na environmentální a sociální funkce pařezin. Obdobné stanovisko zaujímá i Konšel (1931), který konstatuje, že pařezina stává se hospodářským útvarem malého majitele, který chce mít ze své lesní půdy brzký výnos bez větších výdajů.

Celkové nákladové vstupy tvořící samotnou cenu paliva jsme nezahrnovali a to z toho důvodu, že se k přesným informacím nedostaneme, a i kdyby, tak každý hospodář má v rámci naší republiky určité odlišné podmínky, a proto si každý vlastník může sám vyvodit, jakých zisků by mohl dosáhnout, pokud by jim obhospodařovaná pařezina na obdobných stanovištích produkovala stejné množství.

Literatura

- Konšel, J. (1931): Stručný nástin, tvorby a pěstění lesů v biologickém ponětí, Čs. matice lesnická v Písku, s. 334, 340
- Polanský, B. a kol. (1956): Pěstění lesů III. díl SZN Praha., s. 595, IN Kadavý, J. a kol. (2011): Nízký a střední les jako plnohodnotná alternativa hospodaření malých a středních vlastníků lesa, Lesnická práce, s. 59

Ing. Aleš Erber
a.erber@centrum.cz